

**MINISTERSTVO VNÚTRA SR
ŠTÁTNY ARCHÍV V PREŠOVE
POBOČKA PREŠOV**

Priemyselný domov v Prešove

1925 – 1933

Inventár

**Mgr. Anton Dopirák
Prešov 2009**

© MV SR, Štátny archív v Prešove

Ú V O D

Priemyselný domov v Prešove vznikol 10. novembra 1918, kedy sa uskutočnilo ustanovujúce valné zhromaždenie spolku. Jeho zakladateľmi boli Jozef Koloszy, Jozef Magyar, Koloman Fridézy, Daniel Lútočka, Ján Koch, Leopold Tydor, Ľudovít Szántó, Žigmund Szántó, Jonáš Weis, František Imrich, Ján Varga a Juraj Kovaľ.

Prvým predsedom spolku sa stal Jozef Koloszy, jeden z hlavných iniciátorov založenia domova. V roku 1921 ho vo funkcii predsedu vystriedal Koloman Friedrig, ktorého funkčné obdobie trvalo len jeden rok. V rokoch 1922 až 1927 bol predsedom opäť Jozef Koloszy, jeho nástupcom sa stal Daniel Lútočka. Mená ďalších predsedov i ostatných funkcionárov spolku nepoznáme.

Rovnako sú neznámymi aj pravidlá fungovania spolku. Stanovy sa nezachovali, zo zachovaného archívneho materiálu je však zrejmé štandardné fungovanie spolku, ako aj jeho štruktúra. V čele spolku stál predseda, volený valným zhromaždením, výbor a funkcionárska obec. Členmi užšieho výboru v roku 1928 boli Karol Wilchelm, Juraj Šimkovitš, Štefan Fotta, Gabriel László, Jozef Koloszy, Štefan Hrkely, Ján Tarbajovský, Rudolf Lukács, Andrej Šchönvitsky, Matej Caban, Izák Klein, Leopold Tydor, Matej Šaláta, Daniel Lútočka a Július Dadej.

Hlavným účelom vzniku spolku bolo združiť a zjednotiť remeselníkov mesta Prešova po ťažkom období prvej svetovej vojny, tak ako to uvádzajú zachované archívne dokumenty spolku. Domov mal vytvoriť príjemné miesto na stretnutie, zábavu a oddych, vzájomnú podporu, ale aj vzdelávanie. V neposlednom rade bola účelom vzniku spolku aj ochrana stavovských záujmov jeho členov. Spolok sa významným spôsobom angažoval vo veciach verejných, hlavne v oblasti sociálnej, kde pravidelne prispieval mnohými čiastkami na podporu chudobných. Každoročne z príjmov tanečných zábav prispieval na Invalidný fond Priemyselného zboru, na Učiteľský dom, ošacovacie akcie chudobných detí, na chudobných a pod. Svojimi príspevkami podporoval remeselnícke časopisy, dokonca prispel drobnou čiastkou aj na postihnutých zemetrasením v Japonsku. Základnou úlohou však bola starostlivosť o svoju členskú základňu. V rámci toho pracoval na vytvorení pohrebného podporného fondu. Žiaľ, nezachovaný archívny materiál nám nedovoľuje zistiť, či tieto práce dovedol do úspešného konca.

Už v marci 1919 mal spolok 141 členov, v roku 1928 tvorilo členskú základňu 160 remeselníkov a obchodníkov. Spolok sídlil od 1. septembra 1919 na Slovenskej ulici č. 6. v Prešove, spočiatku v prenájme, v neskoršom období získal budovu do svojho vlastníctva.

Medzi členmi spolku, ale aj medzi miestnym obyvateľstvom bola budova sídla spolku nazývaná „U Zeleného stromu“. Vedenie dbalo o dôkladné a plnohodnotné vyžitie sa svojho členstva. V roku 1919 zakúpilo do miestností Domova biliard, v roku 1920 vznikla v priestoroch knižnica so 400 zväzkami kníh, v roku 1921 Domov zriadil vlastnú kolkáreň „U Zeleného stromu“, ktorú raz ročne v zmysle svojej sociálnej podpory prenajímal chudobným deťom, sadzačom a invalidom. Už v roku 1922 získal spolok licenciu na výčap piva, od roku 1923 sa v jeho priestoroch konali vlastné divadelné predstavenia, v roku 1924 vznikol pri spolku spevokol, ktorého materiály sú súčasťou inventarizovaného archívneho fondu.

Ročný rozpočet spolku bol v roku 1928 cca 30 000 Kč. Príjmy pochádzali z členských príspevkov, ako aj z výnosov pravidelne organizovaných tanečných zábav Priemyselného domova. Pri príležitosti 10. výročia vzniku spolku bolo konštatované, že spolok každoročne vykazuje vyššie príjmy ako výdavky. Možno konštatovať, že spolku sa v tomto období darilo.

Zameranie spolku prirodzene zadefinovalo aj spoločenskú skladbu jeho členov. Prevažnú väčšinu tvorili remeselníci, členmi boli aj obchodníci, či robotníci. Spolok spolupracoval vo väčšej miere so Živnostenským spoločenstvom v Prešove, s Priemyselným zborom v Prešove, či so spolkami podobne zameranými (Židovský priemyselný domov v Prešove, Priemyselnícky domov v Sabinove).

Zo zachovaného archívneho materiálu, prípadne z iných zdrojov, nemožno určiť dátum zániku spolku. Predpokladáme, že spolok pozastavil svoju činnosť počas druhej svetovej vojny a po jej ukončení ju neobnovil. S určitosťou možno konštatovať len to, že spolok pôsobil na území mesta Prešova od novembra 1918, pričom ešte v decembri 1933 existoval.

Materiál spolku bol prevzatý Štátnym archívom v Prešove, pobočka Prešov dňa 17. 11. 1963 pod poradovým číslom 190. Celkový rozsah inventarizovaného materiálu je 0,12 bm, čo predstavuje jednu archívnu škatuľu. Nakoľko sa fondu pri usporiadaní a inventarizácii nedotklo vnútorné vyradenie, tento rozsah je vlastne pôvodným rozsahom fondu.

Časové rozpätie fondu je určené rokmi 1925 – 1933, teda nie dobou existencie spolku samotného.

Pri usporiadaní fondu sme použili diplomatické hľadisko, ktoré člení materiál do základných diplomatických kategórií: *spisový materiál*, *ostatný materiál*. Týmto spôsobom bol materiál usporiadaný aj pred vykonaním inventarizácie. Kategóriu ostatný materiál tvoria notové zápisy niektorých skladieb, ktoré pochádzajú z činnosti Spevokolu Priemyselného domova v Prešove. Spisový materiál je usporiadaný chronologicky podľa ročníka svojho vzniku.

Inventárny záznam obsahuje inventárne číslo, časový rozsah resp. ročník, číslo škatule a stručný záznam obsahu spisu. Inventárna jednotka je označená arabskou číslicou, fond obsahuje len štyri inventárne jednotky.

K inventáru je vyhotovený miestny, vecný register a register korporácií, v ktorých sa heslá odvolávajú na inventárne čísla. Pre vyhľadanie spisu je potrebné uviesť inventárne číslo a obsah spisu.

Napriek malému množstvu zachovaného archívneho materiálu je fond bádateľsky použiteľný. Zvlášť cenným prameňom by mohli byť notové zápisy spevokolu, ale aj návraty do minulosti spolku, ktoré boli zapísané z príležitosti osláv 10. výročia založenia.

Inventár fondu Priemyselny domov v Prešove vyhotovil, fond spracoval a usporiadal Anton Dopirák v mesiaci september 2009 v sídle MV SR, Štátny archív v Prešove, pobočka Prešov, Slovenská ulica č. 40. Inventár bol vyhotovený v programe Bachsystem-Inventare s celkovým počtom záznamov: 4. Knižná forma inventára bola vyhotovená v textovom editore Word a stala sa súčasťou skupinového inventára s názvom Spolky.

Priemyselný domov v Prešove 1925 - 1933

II. Spisový materiál

<i>Inv.</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>Č.škatule</i>
1.	1925 Pozvánka na letnú tanečnú zábavu. Policajné komisárstvo v Prešove - výrub dávkový za úradné úkony. tanečnú zábavu organizoval Priemyselný domov	1
2.	1928 Stanovy posmrtnej podpory Slovenskej remeselníckej a obchodníckej jednoty v Martine. Pozvánka na výborovú schôdzu. Oslavy 10. výročia vzniku spolku. schôdza sa konala 30. 1. 1928	1
3.	1933 Program silvestrovského večierka.	1

III. Ostatný materiál

<i>Inv.</i>	<i>Časový rozsah</i>	<i>Č.škatule</i>
4.	Spevokol Priemyselného domova v Prešove - notové zápisy. Notové zápisy skladieb: A Dal; Esti csillag; Jelige; Mért oly borús; Nestískaj mi, šuhaj, rúčku; Oj láska, láska; Révpartra talál; Skleničko, ty sklenená; Sadaj, slnko, sadaj; Szövetségdal; Vrt' sa, dievča	1

MIESTNY REGISTER

M

Martin - 2

P

Prešov - 1, 2

VECNÝ REGISTER

N

notové zápisy - 4

O

oslavy, výročia - 2

P

posmrtná podpora - 2

pozvánka - 1, 2

program, silvestrovského večierka - 3

S

schôdza, výborová - 2

spevokol - 4

spolok, vznik - 2

stanovy - 2

T

tanečná zábava - 1

U

úradné úkony - 1

V

večierok silvestrovský, program - 3

výbor, schôdza - 2

výročie, oslavy - 2

výrub dávky - 1

REGISTER KORPORÁCIÍ

P

Policajné komisárstvo v Prešove - 1

S

Slovenská remeselnícka a obchodnícka jednota v Martine - 2

Spevokol Priemyselného domova v Prešove - 4